

vises (uden pakkenummer) til en gruppe på ca. 20 pakker og 4 bind.

Det er en bog med perspektiver i, ja endnu flere end forfatteren giver. Således viser den klart middelalderkirkens udsatte stilling; thi man må ikke opfatte de skarpe kirkemødevedtagelser om band imod overgreb som vidnesbyrd om en stærk position. Snarere er disse helvedesfordømmelser at forstå som nødråb, for ikke at sige hysteriske angstudbrud fra en på mange måder magtesløs institution, der håret oppe af ideelle krav ofte gabede over mere, end de reelle magtmidler tillod. Følgelig ender de fleste kirkekonflikter med et såre magert forlig, og den gru, der endnu står om blodbadet, skyldes især den sjældne konstellation, at konge og kirke arbejdede sammen.

Specielt viser denne episode os den svenske kirkes vanskelige situation; at bekæmpe de »antiklerikale« Sturer ved hjælp af Christiern II var som at uddrive Satanas med Beelzebub. Kongen havde selv for vane at tage hårdt fat på bisper; hvad Herrens salvede dækket af purpuren tillod sig, var dog ikke andet, end hvad kirken århundredre igennem havde været vant til. Men at usurpatorer som Sturerne – oprørere såvel imod Gud som konge – forsøgte sig ad de samme baner, måtte få et ubehageligt præg af »hussitisme«, og med vanlig dygtighed trækker S-N linier langt bagud og viser, at det var et af unionskongernes mest slidte våben at hente pavelige bandlysninger imod deres svenske modstandere.

Ganske naturligt koncentrerer et sådant metodisk værk sig om placering af kilderne i deres korrekte sammenhæng, og først i et slutningskapitel ridser forfatteren nogle af de konsekvenser op, som hans epokegørende resultater må medføre, ikke mindst det fine spil gejstlig og verdslig domsmagt imellem, og S-N antyder den uhyggelige mulighed, at ledende politikere lige siden kongens amnesti havde forberedt dette alternativ, ikke som

en nødvendighed, men som en eventualitet, hvis det fra et samarbejde med Sturepartiet skulle blive opportunt at skifte over til højkirkepartiet!

Troels Dahlerup.

Jørgen H. Barfod: Orlogsflåden på Niels Juels Tid. (Marinehistorisk Selskabs Skrift nr. 7, 1963). 156 s.

Det er et overordentligt omfattende kildemateriale, marinehistorikeren Jørgen H. Barfod har måttet gennemgå til denne skildring af den danske flåde i sidste halvdel af 1600-tallet. I næsten samtlige regeringskontorer er der hentet enkeltheder; men interessant er nok anvendelsen af svenske diplomaters korrespondance med deres regeringer. Her fremkommer nemlig foruden de reelle oplysninger en række personlige vurderinger til klarlæggelse af flådens tilstand og eventuelle effektivitet.

Bogen er spækket med skibsnavne og tekniske betegnelser, som den vel må være det; men resultatet er naturligvis, at den herved kun vender sig til en kreds af specielt interesserede, som for tidsrummet kan hente sig underretning om flådens størrelse og sammensætning, skibstyperne og deres bygning, skibenes ornamentering (der spillede en rolle for deres sejl-dygtighed), deres bestykning og deres mandskabs våben. Desuden redegøres for de norske kobber- og jernværkers produktion af våben og ammunition, og fra Krigskancelliets kongelige ekspeditioner opstilles et orlogsskibs fulde udrustning 1673. En ganske kort oversigt over de europæiske flåders størrelsesforhold afrunder bogen.

Finn H. Lauridsen.

Alb. Fabritius (udg.): Maleren Otto Baches erindringer. (Gad, 1964). 169 s. i 4° med talrige tegninger af kunstneren.

Baches erindringer blev brudstykk-

kevis gengivet i Peter Christiansen: Otto Bache (1928). Her er de udgivet i deres helhed; selv om de nok ikke vil gå ind i rækken af de mest vægtige memoarer, er de – foruden at bogen er særdeles smuk – en værdifuld forøgelse af det historiske kildestof. Bache fortæller kort om sin egen barndom og giver et udmærket billede af det København, han da levede i; men derefter kommer det centrale: en lang række karakteristiske af godsejeradelens fremtrædende personer og af herregårdslivet i de sidste årtier af 19. årh., således som Bache mødte det under sine talrige besøg landet over for at udføre portrætbestillinger. Uden at være dybtgående siges en del, som både bidrager til øget forståelse af en række af højres ledere, og som fæstner det miljø, de levede i. Mindre afsnit beretter om Baches rejser til Paris og Rom og om de nordiske kunstnere, han traf der. Udgiveren har i noter og personregister givet netop de oplysninger, der er nødvendige.

Vagn Dybdahl.

C. Nørrelykke-Christensen og Jens Chr. Christensen: *Brydningstider. Træk af Sæbykredsens politiske historie 1848-1963. (Vendsyssel Tidendes Bogtrykkeri, 1964). 84 s.*

Bogen er udsendt i anledning af 75-året for stiftelsen af »De demokratiske foreninger i Hjørring amts 2. valgkreds – Sæby«. Siden 1872 har Sæbykredsen valgt venstre (i 1909 radikal); før den tid vekselvis venstre- og centrumsmænd – 1855-66 den senere kultusminister J. C. H. Fischer. Bogen holder sig væsentligst til at skildre valgmoder og større offentlige møder, men giver også karakteristiske af en del af kredsens folketingsmænd, navnlig Vilh. Lassen, P. P. og Hans Pinstrup; med er også spredte oplysninger om formerne for kandidatnomineringerne. Bogen kunne

uden tvivl bære dybere, også da en hel del kildemateriale øjensynlig er bevaret; den vidner om de rige forskningsmuligheder, der gemmer sig i den lokale, politiske historie, og som vil kunne bidrage væsentligt til belysning af det politiske livs udvikling.

Vagn Dybdahl.

Statsrådets forhandlinger 1848-1863. VI. bind, 7. juni 1854-30. august 1856. Udgivet af Rigsarkivet ved Harald Jørgensen. (1964). 688 s.

Udgaven af statsrådets forhandlinger mellem 1848 og 1863 skrider støt og planmæssigt fremad under landsarkivar, dr. Harald Jørgensens ledelse. Det sidst udkomne svære bind – det 6. i mammutrækken – dækker godt to år fra 7. juni 1854 til 30. august 1856. Det vil sige, at vi her har fortsættelsen af forhandlingerne under Ørsteds ministerium og det meste af forhandlingerne under ministeriet P. G. Bang. Heller ikke i dette bind er foretaget udeladelser, og gode registre letter som hidtil benytteren, når han skal bruge af det vældige stof.

H. P. Clausen.

Vilh. la Cour: Med Far i felten. På grundlag af breve fra 1864. (Gyldendal, 1964). 185 s.

Fælles for en del af de krigsdeltagere, der kom hjem fra 1864, var det, at de kun sjældent og højst ugerne talte om deres oplevelser. Nederlaget lå i dem som en smerte, de helst ville glemme eller i al fald tie om. Vilh. la Cours far, landøkonomen J. C. la Cour, en af dansk landbrugs mest betydende mænd i sidste fjerdedel af forrige århundrede, hørte til blandt den del af krigsveteranerne. J. C. la Cour deltog i krigen som løjtnant, og da forældrene var døde, henholdsvis i 1898 og 1929, fandt sønnen en om-